

Registrering av kulturminner i Fulldøla

016.F3Z Fulldøla
078 Skiensvassdraget

Utført: Tor Arne Folseraas

Dato: 14.11.2003

FULLDØLA KRAFTVERK

1 SAMMENDRAG

Sammendrag

Utbyggingsplanene berører Follsjå og Fulldøla i Notodden kommune. De kulturminnene som er registrert i prosjektområdet belyser i hovedsak skogdriftens historie, fra omkring 1850 og frem til i dag. De har identitets- og pedagogisk verdi som er lett tilgjengelige. Kulturminnene og kulturlandskapet de ligger i, er vurdert som verdifulle i lokal og regional sammenheng.

De vanntilknyttede kulturminnene langs Follidøla vil bli direkte berørt, da utbyggingen medfører redusert vannføring i elva. Ved å sikre en restvannføring i Fulldøla, vil en imidlertid kunne opprettholde kulturminnenes funksjonelle tilknytning til elva.

Vesle dam og øvre del av tømmerrenna vil bli berørt av rørgate og inntak. Rørgate og inntak planlegges plassert i traseen til øvre 50 m av tømmerrenne med vanninntak i Vesledam. Kulturminnene for denne delen av tømmerrenna regnes som tapt samt at den helhetlige verdien av tømmerrenna reduseres. Både tømmerrenne og dam krever imidlertid store rehabiliteringsarbeider for at disse skal kunne bevares og opprettholde sin funksjon.

Planlagte veier, kraftstasjon og kraftlinje vil ikke direkte berøre eller komme i konflikt med noen av de registrerte kulturminnene.

En positiv virkning som kan trekkes fram, er at området har lange tradisjoner i å utnytte vannveien og vassdraget i næringsøyemed. Planlagte utbygging vil gjøre at man pedagogisk sett vil kunne oppleve de forskjellige epokene innen utnytting av vannresursene, fra mølledrift tidelig på 1800-tallet, til sagbruk og kommersiell tømmerfløtning fra 1890-1970-tallet, og frem til nåtidens vassdragsutnyttelse i form av energiproduksjon.

En kraftutbygging i området kan også virke positivt på gjenværende kulturminner ved at disse gjøres lettere er tilgjengelig og lettere kan vedlikeholdes.

INNHOLDSFORTEGNELSE**Side**

1	SAMMENDRAG	2
2	INNLEDNING	4
3	UTBYGGINGSPLANENE.....	4
4	OMRÅDET GENERELT.....	4
5	REGISTRERTE OBSERVASJONER	5
6	KONKLUSJON.....	23

VEDLEGG:

Bilag 1 Tegninger 106 Registrerte Kulturminner

2 INNLEDNING

Det planlegges å bygge et kraftverk for å utnytte fallet i elva Fulldøla, mellom Follsjø og Tinnelva ved Grønnvollfoss.

I den forbindelse er utbyggerne pålagt å søke Myndighetene om konsesjon etter vannressursloven. Som en del av konsesjonssøknaden er utbygger pålagt å beskrive forhold til kulturminner langs vassdraget. (Det vises til brev fra NVE 02.04.03.)

3 UTBYGGINGSPLANENE

Fulldøla er ei sideelv i Tinnåa som er en del av Skiensvassdraget. Nedbørsfelt ligger i Notodden, kommune i Telemark, og tilhører vassdragsområde 078 Skiensvassdraget. Fulldøla har sitt utspring fra Blefjell og elva renner ut i Tinnåa ved Grønnvollfoss. Vassdraget er uregulert i kraftverksammenheng, men ble på slutten av 1800 regulert for tømmerfløtning.

Fulldøla kraftverk planlegger å utnytte elvefallet fra Follsjø, inntak kote 225 og ned til kote 125. Brutto fall utgjør ca. 100 m av for elva Fulldøla, som totalt har en lengde på 3000 m. Kraftverket planlegger å etablere ei 2000 m lang rørgate, med inntak i eksisterende murdam (Vesledam). Det planlegges også å rehabilitere eksisterende reguleringsdam (Storedam). Rørgata planlegges etablert delvis i dagen og delvis nedgravd. Øvre del av tømmerrenne planlegges benyttet som rørtrase og rørfundament. Kraftverket planlegges med en effekt på 2,8 MW og vil ligge i vestre elvebredde. Avløpet fra kraftverket vil bli ført ut i Tinnelva elva ved Rohøl ca. 250 m nedstrøms Grønnvollfoss kraftverk. For etablering av kraftverket må det bygges ca. 800-900 m anleggsvei. Eltilknytningen planlegges tilknyttet 11 KV-linje på Grønnvollfoss gjennom en 400 m lang kabel som graves ned. Over Tinnelva blir det etablert et 120 m langt luftspenn.

4 OMRÅDET GENERELT

Bosetningen i området er av gammel dato. Gardsnavn i området hører til de eldste kjente stedsnavnene, og skriftlige kilder viser at det har vært drift på gårdene i området tilbake i fra middelalderen av.

Hovdemengden av kulturminner omkring Fulldøla knytter seg naturlig til utnyttelse av vannressursene i Follsjø. I Follsjø er det to dammer i naturstein. I 1890 ble det bygget ei 475 m lang tømmerrenne fra en av dammene for å unngå de vanskelige partiene i øvre del av Fulldøla. Renna var i kommersiell bruk fram til 1970 og ble sist gang benyttet til tømmerfløtning i 1976. I tillegg finnes det flere elveforbygninger som hadde til hensikt å lette fløtningen. Det er også registrert to møllefundament og rester etter et sagbruk.

5 REGISTRERTE OBSERVASJONER

Registrering 1

Ingen bilde

Elveforbygning,

Mål : L 20-30 m, bredde 1,5- 4 m, Datering: e 1890

Karakteristikk:

Voll av utsprengt stein på elvas vestre bredde

Registrering 2

Registrering 2

Elveforbygning UTM: 161411 123142, Mål : L 5 + 20m bredde 1,5- 4 m, Datering: e 1890

Karakteristikk:

Tømmerkister fylt med sprengstein, forsterket med ekstra elve/naturstein mot elva. I forlengelsen er det bygget en ca. 20 m lang voll av elve/naturstein. Konstruksjonene ligger på elvas vestre bredde.

Registrering 3

Registrering 3

Elveforbygning UTM: 161411 123142, Mål : 30 x 3 m, Datering: e 1890

Karakteristikk:

Voll av natur/elvestein lagt opp på elvas vestre bredde, for å avgrense elveløpet i en skarp sving.

Registrering 4

Registrering 4

Elveterskel: UTM: 161411 121148, Mål : 25 x 3 m, Datering: e 1890

Karakteristikk:

Terskel av tømmerstokker lagt på tvers av elveløpet.

Registrering 5

Registrering 5

Elveforbygning UTM: 16141- 12114-, Mål : 5 x 5 m, Datering: e 1890

Karakteristikk:

Tømmerdekke lagt over djupål, for å hindre tømmervase. Tømmerstokker delvis råtne forbundet med jernbolter og krokjern.

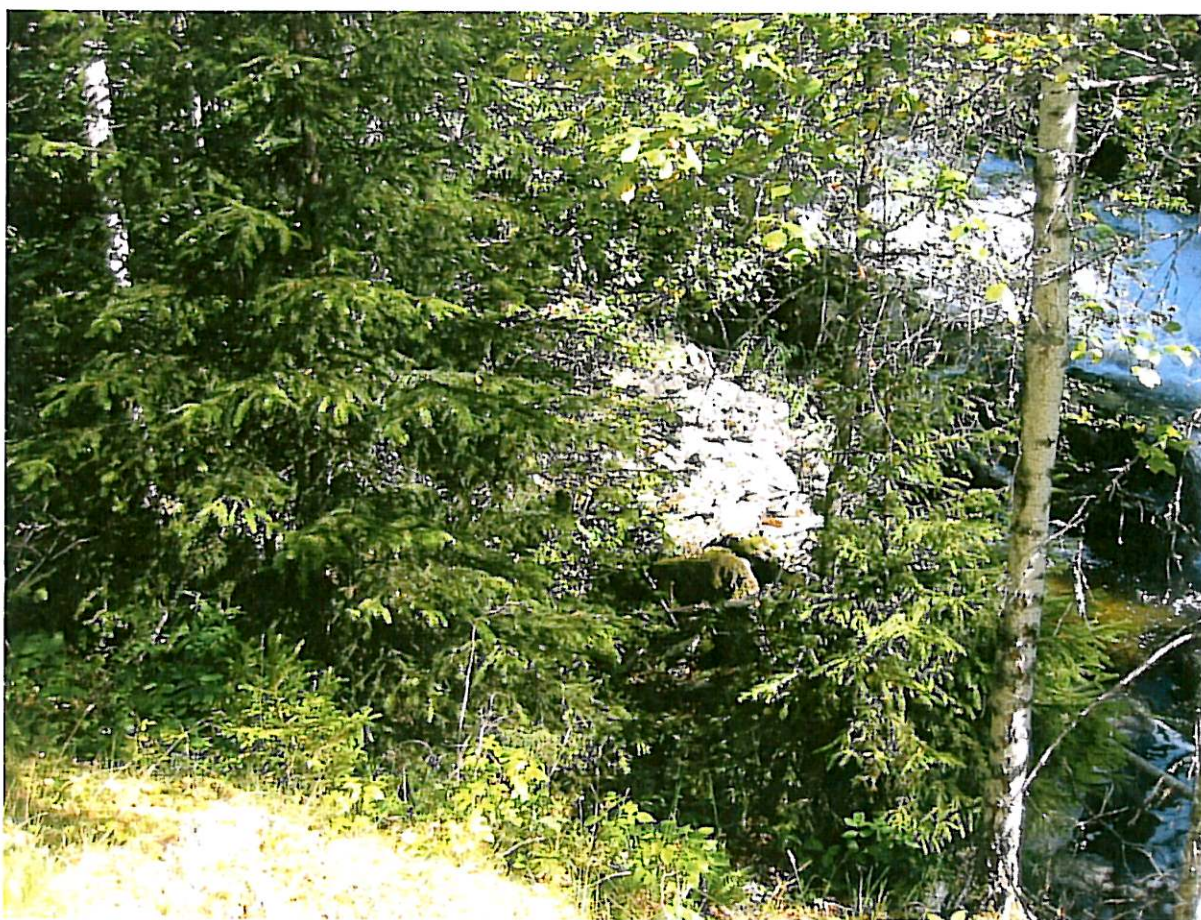
Registrering 6

Registrering 6

Elveforbygning UTM: 161411 11914, Mål : L ca. 8+5 m, Datering: e 1890

Karakteristikk:

Steinvoll og i forlengelsen av denne, steinkar/skjerm, kledd med tømmerstokker mot elva. Ligger på elvas vestre bredde

Registrering 7

Registrering 7

Elveforbygning UTM: 161411 119145, Mål : L ca. 15 m, Datering: e 1890

Karakteristikk:

Steinvoll av naturstein på på elvas vestre bredde. Det ble registrert enkelts tømmerstokker i blant steinen. Registreringen befinner seg ca 40 m oppstrøms foregående bilde.

Registrering 8

Registrering 8

Elveforbygning UTM: 161411 11946, Mål : 4 x 2 m, Datering: e 1890

Karakteristikk:

Voll av utsprengt stein på elvas vestre bredde. Samme område som foregående bilde.

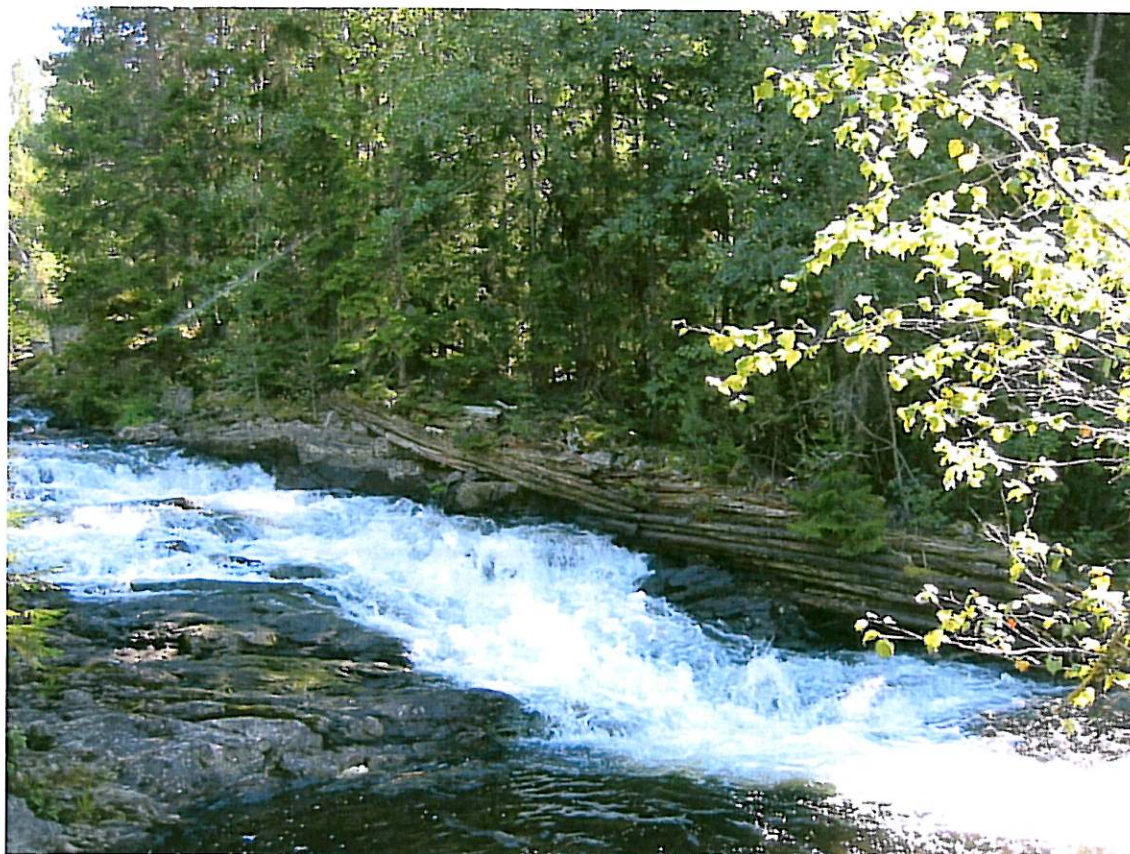
Registrering 9

Registrering 9

Elveforbygning UTM: 161411 11946, Mål : 5 x 2,5 m, Datering: e 1890

Karakteristikk:

Steinkar/skjerm av delvis nedråtne tømmerstokker, fylt med utsprengt stein på elvas vestre bredde.

Registrering 10a

Registrering 10 b

Registrering 10 a

Elveforbygning UTM: 161411 11946, Mål : L ca. 15 m, Datering: e 1890

Karakteristikk:

Steinvoll i forlengelsen av denne, steinkar/skjerm, kledd med tømmerstokker mot elva.

Elveforbygning av tømmerstokker med oppmurt naturstein bakenfor, på elvas øster bredde.

Registreringen er gjort ca 20 m nedstrøms registrering 10 b.

Registrering 10 b

Elveforbygning UTM: 161411 11947, Mål : 12 x 3 m, Datering: e 1890

Karakteristikk:

Voll av utsprengt stein på elvas østre bredde som henger sammen med Elveforbygning UTM: 161411 120147

(10 c)

Elveforbygning UTM: 161411 120147

, Mål : 10 x 3 m, Datering: e 1890

Karakteristikk:

Steinkar/skjerm av delvis råtne, liggende tømmerstokker mot elva fylt med utsprengt stein. Ligger på elvas østre bredde.

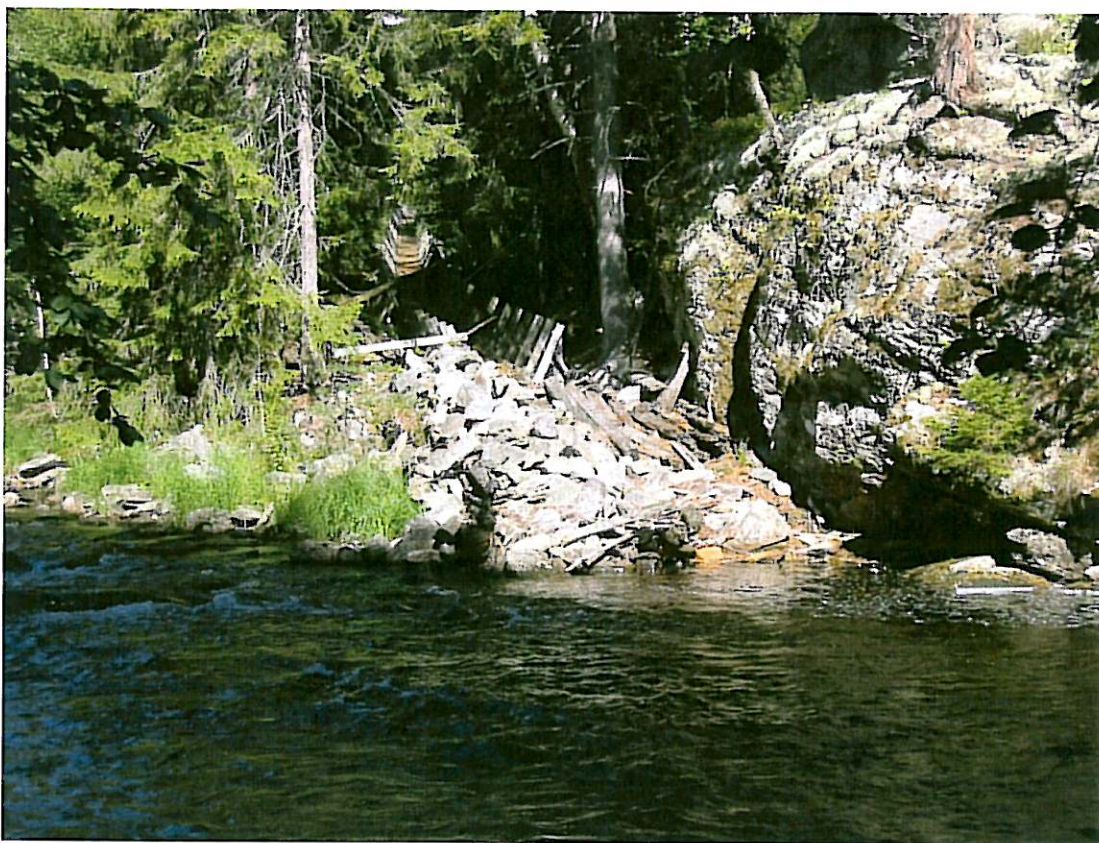
Registrering 11

Registrering 11

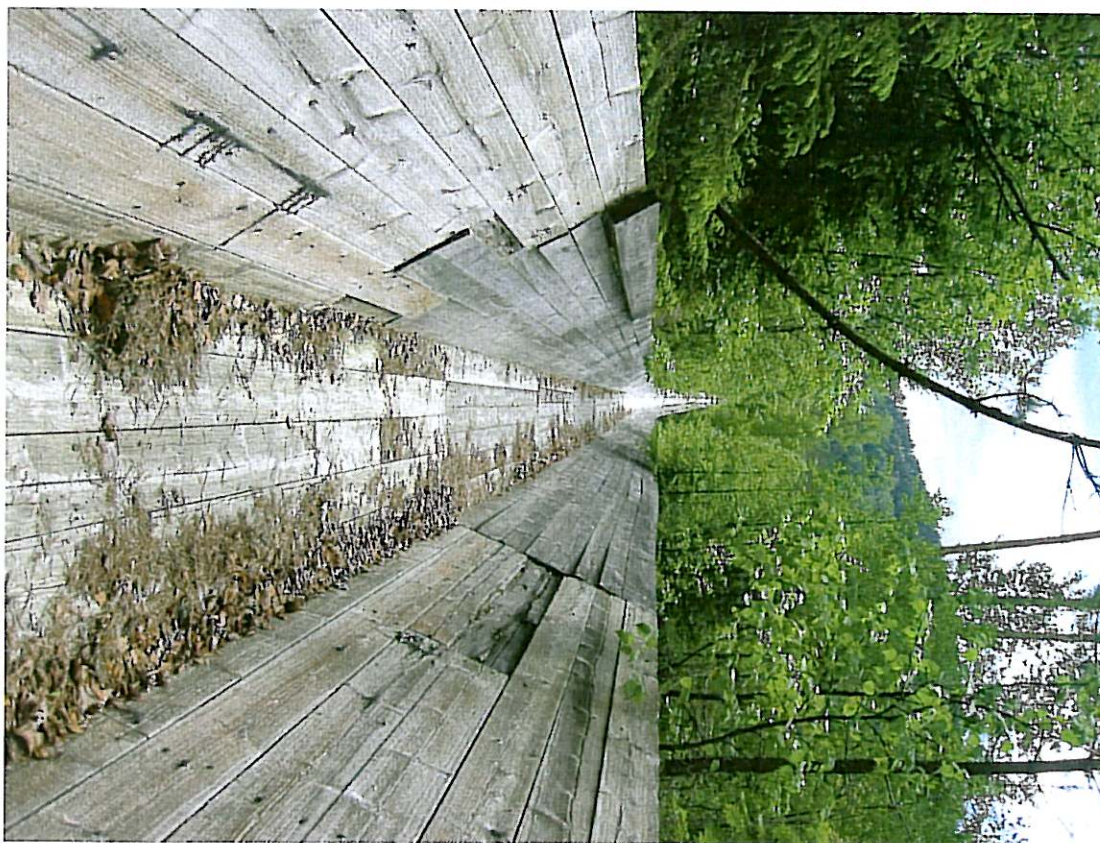
Elveforbygning UTM: 161411 121148, Mål : 25 x 3 m, Datering: e 1890

Karakteristikk:

Voll av natur/elvestein lagt opp på elvas vestre bredde.

Registrering 13a

Registrering 13b

Registrering 13 c

Registrering 13a og b

Tømmerrenne UTM: 161411 121149-123153, Mål :L ca. 530 m, bredde 1,5 m i toppen, Datering: e 1890

Karakteristikk:

Tømmerrenna er av impregnert trevirke. Tømmerrenna er hovedsakelig fundamentert til grunnen via impregnerte tre påler/stolper ved utløpet og ved kryssing av fuldøla er det murte fundamenter av hoggen stein. For et par partier er det sprengt ut kanal i fjellet for tømmerrenna, hvor renna er funamentert direkte på fjell. Tømmerrenna ble sist brukt til fløtning i slutten av 1970-åra. Store deler av renna er inntakt og i god stand, bortsett fra de øvre og nedre 50 m av renna som har store råteskader og hvor partier av tømmerrenna delvis er borte. Det vises til bilder 13a utløpet som viser av tømmerrenna, hvor et parti av renna er delvis borte.

Registrering 13c

Materialskur UTM: 161411 122152, Mål : 3 x 4 m, Datering: e 1890

Karakteristikk:

Åpent skur med enkel reisverkkonstruksjon. Asymetrisk saltak med bølgeblikk og halvkløvninger. Inneholder materialrester og rester etter utrangerte maskindeler.

Registrering 14 a

Registrering 14b

Registrering 14a og b

Murrester UTM: 171411 128151, Mål : 5 x 5m, Datering: 1800-tallet

Karakteristikk:

To stk. vellbygde kvernhusfundamenter av tørrmur i hogget stein. Begge fundamentene ligger på sørsiden av elvekanal. Inntak og avløp for kverkallen er inntakt.

Registrering 14c

Registrering 14c

Sagtuft UTM: 171411 128151, Mål : ca. 8 x 3m, Datering: e 1800-tallet

Karakteristikk:

Tømmer og plankerester etter sagbruk. Løpehjul av jern ligger igjen i bekkefareet samt, rester av vannerenne. Sagbruket har ligget på nordsiden av bekkefareet.

Registrering 15

Registrering 15

Demning (Vesledam) UTM: 161411 123153, Mål : 20 x 1,5 m, Datering: e 1890

Karakteristikk:

Demning av hogget stein med mørtelfuger, støpt såle i bunn bjelkestengsel, muligens for resten av dammen også. To tre luker opprinnelig for tapping til nedstrøms kvernhus og sag. Et bjelkestengsel for tapping og fløtning i tømmerrenne.

Registrering 16

Registrering 16

Demning (Storedam) UTM: 1714111 124123, Mål : 33 x 1,5 m, Datering: e 1890

Karakteristikk:

Demning av hoggen stein med mørtelfuger, 8 stål/jernluker med jern/stål heiseinnretning. Dammen har et fast flomløp på østre side overbygd med en fastgangbane i stål og betong. Bak dammen vestre bredde kan det skimte restene etter et vinsjehus.

Registrering 17

Hus tufter (Fullamoen) Område 30 x 30 m

Karakteristikk:

Hustufter etter husmannsplassen Fullamoen. Plassen tilhørte Folseraasgårdene og var bebodd på slutten av 1800-talet. Plassen bestod av to hus, uthus og stue/våningshus. Området er sterkt begrodd av skog og lite er å se igjen etter plassen.

Området ligger 50 m fra planlagt kraftlinje trase

Elveforebygninger

I tillegg til registrerte elveforebygninger finnes det flere elveforebygninger i betong som er etablert i nyere tid 1940 –1970. Disse er i hovedsak etablert i nedre halvdel av elva.

6 KONKLUSJON

Vassføring i Fulldøla

De vanntilknyttede kulturminnene langs Folldøla vil bli direkte berørt, da utbyggingen medfører en sterkt redusert vannføring i elva. Kulturminnene vil her falle ut av sin funksjonelle sammenheng. Ved å sikre en restvannføring i Fulldøla, vil en imidlertid kunne opprettholde kulturminnenes funksjonelle tilknytning til elva.

Rørgate, Inntak Vesledam

Vesledam og øvre deler av tømmerrenna vil bli berørt av rørgata og inntak. Rørgate og inntak planlegges plassert i traseen til øvre 50 m av tømmerrenne med vanninntak i Vesledam. Kulturminnene for denne delen av tømmerrenna regnes som tapt samt at den helhetlige verdien av tømmerrenna reduseres. Dammen vil på nedstøms side få en inntaks konstruksjon i betong som vil bryte med murdammen, og således redusere verdien av kulturminnet. (Registrering 15 Vesledam)

Både dam og øvre del av tømmerrenne er for dette aktuelle partiet i meget dårlig forfatning. Dammen har til dels stor lekkasjer og krav til stabilitet er heller ikke tilfredstillende etter Damforskriften. Det vil derfor tvinge seg fram en omfattende rehabilitering om dens funksjon skal opprettholdes. Tømmerrenna har store råteskader som følge av vannlekkasjene igjennom dammen og trenger også omfattende rehabiliteringsarbeider for å kunne fremstå som et helhetlig kulturminne.

Storedam (registrering 16)

For dammen planlegges det å etableres et nytt flomløp og fjerne eksisterende luker, samt å etablere en tettningsplate av betong på oppstrømsside. Dammen vil få sterkt redusert sin verdi som kulturminne.

Dammen har i dag store vannlekkasjer, luke og flomløpsarrangement er ikke i henhold til gjeldene forskrifter (Damforskriften), og dammen har ikke tilfredstillende stabilitet. Det vil derfor være nødvendig med omfattende rehabiliteringsarbeider for at dammen kan opprettholde sin funksjon.

Adkomst og anleggsveier

Planlagte veier vil ikke direkte berøre eller komme i konflikt med noen av de registrerte kulturminnene. Veitraseen vil derimot ligge i nærheten av registrerte kulturminner og dermed kunne redusere kulturminnenes totale verdi ved å virke som et fremmedelement i omgivelsene.

Kraftsatsjonsbygg

Kraftstasjon vil ikke direkte berøre eller komme i konflikt med registrerte kulturminner.

Kraftlinje trase

Planlagte kraftlinje vil ikke berøre eller komme i konflikt med registrerte kulturminner.

Utbyggingsområdet

En positiv virkning som kan trekkes fram, er at område har lange tradisjoner i å utnytte vannveien og vassdraget i næringsøyemed. Planlagte utbygging vil gjøre at man pedagogisk sett vil kunne oppleve de forskjellige epokene innen utnytting av vannressurser, fra mølledrift tidlig på 1800-tallet, til sagbruk og kommersiell tømmerfløtning fra 1890-1970-tallet og frem til nåtidens vassdragsutnyttelse i form av energiproduksjon.

En kraftutbygging i området kan også virke positivt på gjenværende kulturminner ved at disse gjøres lettere er tilgjengelig og lettere kan vedlikeholdes (tømmerrenne).

KILDEREGISTER:

- 1 Samlet Plan for vassdrag, Telemark fylke, Notodden Kommune, Vassdragsrapport nr. 13, ISBN 82-7072-200-6, 1996 Direktoratet for naturforvaltning
- 2 ØTBs planer for regulering, overføring og utbygging i Follsjåområdet, FAGRAPPORT OM KULTURMINNER, 1992 ENCO, på oppdrag for ØTB.
- 3 Norske Gardsbruk Telemark fylke I, 1955
- 4 Skiensvassdragets fellesfløtningsforening gjennom 50 år 1862-1912, En historisk oversikt, Porsgrund 1913
- 5 Gransheradsoga Del I, Notodden kommune 1977

Bilag 1

Tegninger Fulldøla Kraftverk

106 OVERSIKT, REGISTRERTE KULTURMINNER